

АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

PUBLIC POLICY ANALYSIS OF REGULATION OF MIGRATION PROCESSES AS A TOOL FOR OVERCOMING DEMOGRAPHIC THREATS TO NATIONAL SECURITY

Олена Поступна¹

*Державний університет економіки і технологій (вул. Медична, 16, м. Кривий Ріг,
Україна, 50005)*

Olena Postupna

State University of Economics and Technologies (16, Medychna Str., Kryvyi Rih, Ukraine, 50005)

Отримано: 13.02.2026. Затверджено: 27.02.2026. Опубліковано: 28.02.2026

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено комплексний аналіз механізмів публічної політики, спрямованих на регулювання міграційних переміщень в умовах сучасних безпекових викликів. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку дієвих інструментів збереження людського капіталу України в умовах повномасштабної агресії а загострення демографічної кризи. Наукова новизна роботи полягає у систематизації інструментарію державного впливу на міграційні наміри населення через призму чотирьох рівнів: нормативно-адміністративного, фінансово-економічного, інституційного та інформаційного. У статті наведено світові практики селективного залучення фахівців (досвід Канади, Грузії) та

¹ доктор наук з державного управління, професор; orcid 0000-0002-0622-0966; e-mail: postupna@duet.edu.ua

стратегії репатріації (досвід Ірландії), що дозволило визначити межі та можливості їх адаптації до національного контексту. Особлива увага приділена «цифровій стійкості» української моделі управління міграцією. Висвітлено роль застосунку «Дія» як інструменту безперервної дистанційної взаємодії держави з громадянами за кордоном, що є превентивним засобом проти втрати національної ідентичності. Проаналізовано економічні програми («ЕОселя», грантова підтримка бізнесу) як ключові елементи фінансово-економічного механізму, що формують передумови для повернення мігрантів у поствоєнний період. Доведено, що стратегічне планування у цій сфері має трансформуватися від реактивного адміністрування до проактивного моделювання на основі Big Data та чітких показників ефективності (KPI). Обґрунтовано необхідність переходу до міжвідомчої координації (модель «Inter-agency task force»), що дозволить об'єднати зусилля різних гілок влади навколо ідеї формування довгострокової публічної цінності. Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення стратегічного планування спрямовані на посилення інституційної спроможності держави у забезпеченні національної безпеки та сталого демографічного розвитку.

Ключові слова: міграційна політика; міграційні процеси; публічна політика; національна безпека; державне регулювання міграції; інструменти публічного управління; демографічні загрози; людський капітал; сталий розвиток.

ABSTRACT

The article provides a comprehensive analysis of public policy mechanisms aimed at regulating migration movements in the context of modern security challenges. The relevance of the study is due to the need to find effective tools for preserving the human capital of Ukraine in the context of full-scale aggression and the aggravation of the demographic crisis. The scientific novelty of the work lies in the systematization of the tools of state influence on the migration intentions of the population through the prism of four levels: regulatory and administrative, financial and economic, institutional and informational. The article presents world practices of selective involvement of specialists (the experience of Canada, Georgia) and repatriation strategies (the experience of Ireland), which allowed us to determine the limits and possibilities of their adaptation to the national context. Special attention is paid to the “digital sustainability” of the Ukrainian model of migration management. The role of the “Diya” application as a tool for continuous remote interaction of the state with citizens abroad, which is a preventive measure against the loss of national identity, is highlighted. Economic programs (“e-Settlement”, grant support for business) are analyzed as key elements of the financial and economic mechanism that form the prerequisites for the return of migrants in the post-war period. It is proven that strategic planning in this area should be transformed from reactive administration to proactive modeling based on Big Data and clear performance indicators (KPI). The need to transition to interdepartmental coordination (the “Inter-agency task force” model) is substantiated, which will allow combining the efforts of different branches of government around the idea of forming long-term public value. The proposed recommendations for improving strategic planning are aimed at strengthening the institutional capacity of the state in ensuring national security and sustainable demographic development.

Key words: migration policy; migration processes; public policy; national security; state regulation of migration; public administration tools; demographic threats; human capital; sustainable development.

I. ВСТУП

Сучасний етап глобального розвитку характеризується безпрецедентною інтенсифікацією транскордонних переміщень населення, що докорінно змінює архітектуру міжнародного правопорядку та внутрішню стабільність суверенних держав. У системі чинників, які визначають життєздатність національної економіки та соціальної сфери, людський потенціал посідає домінантне місце. Проте в умовах посилення геополітичної турбулентності, збройних конфліктів та економічної диспропорційності міграційні процеси набувають ознак неконтрольованості, трансформуючись із природного демографічного явища у вагомий дестабілізуючий фактор.

Трансформація демографічного ландшафту внаслідок масштабного відтоку працездатного населення та інтелектуальних еліт створює реальні ризики для фундаментальних інтересів держави. Зниження народжуваності в поєднанні з негативним сальдо міграції призводить до деформації статеві-вікової структури суспільства, розмивання трудового ресурсу та зростання навантаження на систему соціального забезпечення. Зазначені тенденції безпосередньо загрожують національній безпеці, оскільки підривають оборонний та інноваційний потенціал країни, а також ставлять під загрозу відтворення нації в довгостроковій перспективі.

Публічна політика у сфері регулювання міграції потребує переосмислення, виходячи за межі суто адміністративного нагляду чи поліцейського контролю. Виникає нагальна потреба у формуванні дієвої стратегії, яка б розглядала міграцію як багатогранний об'єкт управління, здатний за умови правильного нормативно-правового супроводу виступати ресурсом розвитку, а не джерелом загроз. Ефективність державного втручання в ці процеси залежить від здатності владних інститутів розробляти та впроваджувати інструменти, що забезпечують баланс між захистом прав людини, потребами ринку праці та вимогами національної стійкості.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку оптимальних механізмів адаптації публічної політики до нових викликів. Аналіз існуючих інструментів регулювання дозволить ідентифікувати прогалини в державному менеджменті та запропонувати заходи, спрямовані на нівелювання демографічних втрат. Розробка науково обґрунтованих підходів до мінімізації негативних наслідків міграції

є пріоритетним завданням для забезпечення сталого поступу держави в умовах глобальної нестабільності.

Ви рішення зазначених завдань вимагає глибокої ревізії теоретичного підґрунтя та критичного переосмислення досвіду вітчизняних і закордонних учених, які досліджували трансформацію міграційних процесів у кризові періоди. Так, фундаментальні засади розуміння міграції як складника національної та демографічної безпеки закладені у працях З. Грицишеної¹ та О. Сокола², де особливий акцент зроблено на характеристиці основних понять і впливі політичних трансформацій на адміністративно-правові засади безпекового сектору. Питання національної стійкості в умовах геополітичних зсувів детально розкриває О. Ромців³, що дозволяє розглядати міграційну політику не як ізольовану галузь, а як стратегічний елемент захисту суверенітету.

У контексті безпосереднього впливу повномасштабного вторгнення на демографічний ландшафт України особливої уваги набувають роботи Ю. Кобця і Т. Мадриги⁴, а також Т. Іванової та А. Кожиної⁵, які аналізують динаміку державних механізмів реагування на міграційні загрози. Синергія цих підходів знаходить відображення у колективних доповідях Центру Разумкова⁶ та Інституту освітньої аналітики⁷,

¹ Грицишена З. О. (2025). Державна політика забезпечення демографічної безпеки: характеристика основних понять. *Економіка, управління та адміністрування*. № 1(111). С. 156–164. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-156-164](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-156-164)

² Сокол О. Р. (2025). Національна безпека України в умовах її політичної трансформації крізь призму адміністративно-правових засад. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Вип. 3. С. 86–94. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-3-10>

³ Ромців О. І. (2025). Забезпечення національної безпеки України в умовах геополітичних викликів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 1(4). С. 237–242. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.1.39>

⁴ Кобець Ю., Мадрига Т. (2023). Державна міграційна політика України в умовах повномасштабного вторгнення. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. Вип. 48. С. 252–259. URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.48.31>

⁵ Іванова Т. В., Кожина А. В. (2025). Механізми міграційної політики України в умовах викликів і загроз. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Т. 36(75), № 4. С. 22–28. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2025.4/05>

⁶ Якименко Ю. (ред.) (2023). Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерства. Київ: Центр Разумкова. 265 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>

⁷ Литвинчук А. О., Мельник С. В., Терещенко Г. М. (2025). Аналіз стану міграційних процесів в Україні: аналітична записка. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 64 с. URL:

де міграційні процеси 2023–2025 рр. оцінюються як визначальний чинник повоєнного відновлення та майбутньої інтеграції в європейський простір.

Водночас, складність сучасних викликів потребує залучення інструментарію соціально-економічного прогнозування, що детально висвітлено у працях О. Мульської¹, Л. Червінської та ін.², О. Малиновської³. Автори обґрунтовують роль міграції як джерела суспільної стійкості та пропонують фінансово-економічні важелі мінімізації ризиків. Інноваційним доповненням до традиційних методів управління виступають концепції⁴, що пропонують дорожню карту впровадження штучного інтелекту в публічне управління⁵, що є визначальним для переходу до предиктивної моделі міграційної політики.

Синтез вітчизняного досвіду з глобальними трендами, представленими у дослідженнях А. Беттса і П. Коллієра⁶, а також Дж. Холліфілда⁷, дозволяє ідентифікувати універсальні драйвери міграції та адаптувати концепцію «міграційної держави» до українських реалій. Аналітичні дані Світової доповіді про міграцію 2024 р. (М. Маколіфф

https://horizon.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/AZ_Analiz_stanu_migracproc_in_Ukraine_2025_FIN.pdf

¹ Мульська О. П. (2024). Інструментарій посилення міграційної безпеки в проєкції соціально-економічного відновлення України. *Регіональна економіка*. № 4. С. 79–88. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-8>

² Червінська Л., Каліна І., Червінська Т. та ін. (2024). Вимушена міграція в умовах війни: виклики, фінансово-економічні ризики, напрями розв'язання проблем. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Т. 2, № 55. С. 531–545. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4331>

³ Малиновська О. (2025). Міграція як виклик, джерело та інструмент індивідуальної та суспільної стійкості. *Демографія та соціальна економіка*. Т. 62, № 4. С. 79–96. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2025.04.079>

⁴ Поступна О. В., Семілетов О. С. (2025). Електронне урядування на базі штучного інтелекту. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. Вип. 2(23). С. 24–38. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2025-2-4>

⁵ Поступна О. В. (2025). Від «Е-Урядування» до «І-Урядування»: дорожня карта впровадження інноваційних технологій ШІ в публічне управління. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. Вип. 34. С. 41–51. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb342025347114>

⁶ Betts A., Collier P. (2021). Refuge: Transforming a Broken Refugee System. *International Relations*. Vol. 18(69). pp. 123–125. URL: <https://www.jstor.org/stable/27007623>

⁷ Hollifield J. F. (2021). The Emerging Migration State. *International Migration Review*. Vol. 38(3). pp. 885–912. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00223.x>

та ін.¹⁾ та праці А. Гемлена² підкреслюють важливість інституціоналізації зв'язків з діаспорою, що створює підґрунтя для подальшого аналізу ефективності публічної політики у подоланні сучасних демографічних загроз.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою статті є комплексне дослідження інструментарію публічної політики регулювання міграційних процесів та обґрунтування його ролі у системі протидії демографічним загрозам національній безпеці. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення низки завдань: розкриття концептуального зв'язку між міграційною динамікою та рівнем державної стійкості; ідентифікацію найбільш дієвих механізмів державного впливу на переміщення населення; розробку рекомендацій щодо вдосконалення стратегічного планування у цій сфері.

Методологія дослідження ґрунтується на системному підході, що дозволяє розглядати міграційну політику як цілісну структуру, інтегровану в загальний державний механізм забезпечення безпеки. У процесі роботи було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечують об'єктивність та достовірність отриманих результатів:

- метод логічного узагальнення застосовано для уточнення понятійно-категоріального апарату, зокрема для дефініції поняття «демографічна загроза» в контексті сучасних безпекових викликів;
- інституційний аналіз дозволив оцінити функціональну спроможність органів державної влади, відповідальних за формування та реалізацію міграційної стратегії, а також виявити недоліки в існуючій нормативно-правовій базі;

¹ McAuliffe M., Abel G., Oucho L., Sawyer A. (2024). Growing migration inequality: What do the global data actually show? *World Migration Report 2024*. Eds.: M. McAuliffe, L. Oucho. Geneva: IOM. URL: https://worldmigrationreport.iom.int/sites/g/files/tmzbd1691/files/2024-01/wmr-2024_ch4_en_final-1.pdf

² Gamlen A. (2019). *Human Geopolitics: States, Emigrants, and the Rise of Diaspora Institutions*. Oxford: Oxford University Press. 352 p. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198833499.001.0001>

- статистико-економічний метод використано для інтерпретації кількісних показників міграції та їх впливу на макроекономічну стабільність і трудовий потенціал країни;
- метод порівняльного аналізу дав змогу зіставити вітчизняні підходи до регулювання міграційних потоків із міжнародним досвідом, виокремивши найбільш ефективні моделі адаптації та репатріації населення;
- прогностичний метод залучено для моделювання ймовірних сценаріїв демографічного розвитку залежно від обраних векторів публічної політики.

Поєднання зазначених методів забезпечує багатоаспектний розгляд проблеми та дозволяє сформулювати висновки, що мають практичне значення для суб'єктів ухвалення державних рішень.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Взаємозалежність між демографічними переміщеннями та стабільністю державних інститутів має багатовекторний характер. Державна стійкість визначається здатністю соціополітичної системи зберігати функціональність, адаптуватися до зовнішніх збурень та швидко відновлювати потенціал після кризових подій. Міграційна динаміка виступає одним із ключових індикаторів такої стійкості, оскільки відображає рівень довіри населення до державних інститутів, стан економічної безпеки та привабливість соціального середовища.

Масовий відтік людського капіталу безпосередньо впливає на оборонну та економічну спроможність країни. Втрата фахівців високої кваліфікації призводить до інтелектуального виснаження нації, що в довгостроковій перспективі знижує конкурентоспроможність держави на світовий арені¹. Натомість контрольований приплив мігрантів або ефективна політика репатріації можуть стати потужним ресурсом для посткризового відновлення, заповнення дефіциту робочої сили та омолодження статеві-вікової структури суспільства².

¹ Неговська Ю. М., Белень М. В., Грицишена З. О. (2025). Міграційні процеси в Україні: виклики, економічні наслідки та шляхи реагування. *Актуальні проблеми економіки*. № 3(285). С. 296–305. URL: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-285-296-305>

² Мульська О. П. (2024). Інструментарій посилення міграційної безпеки в проєкції соціально-економічного відновлення України. *Регіональна економіка*. № 4. С. 79–88. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-8>

Практика міжнародних відносин демонструє різні моделі взаємодії міграції та стійкості. Наприклад, досвід Ізраїлю свідчить про можливість трансформації міграційних потоків у стратегічний ресурс національної безпеки через систему «Алія», де репатріація використовується для зміцнення демографічного фундаменту держави¹. У той же час, приклади багатьох країн Східної Європи вказують на ризики, коли тривала трудова еміграція молоді створює «демографічну пустку», підриваючи життєздатність цілих регіонів та обмежуючи можливість для економічного маневру².

Для глибшого розуміння механізмів впливу міграції на державну стійкість доцільно систематизувати основні параметри цієї взаємодії (табл. 1).

Таблиця 1.

Вплив міграційних чинників на параметри державної стійкості

Параметри стійкості	Характер міграційного впливу	Наслідки національної безпеки
Економічна автономія	Дефіцит кваліфікованих кадрів через еміграцію	Зниження темпів зростання ВВП, деградація промислових галузей
Соціальна когезія	Складність інтеграції великих груп мігрантів	Ризик виникнення внутрішніх конфліктів, ріст ксенофобії
Демографічне відтворення	Вимивання репродуктивного ядра населення	Депопуляція, незворотне старіння нації
Фіскальна стабільність	Зменшення податкових надходжень від активного населення	Навантаження на пенсійну систему, дефіцит бюджету
Оборонний потенціал	Скорочення мобілізаційного резерву	Ослаблення спроможності до тривалого опору загрозам

Аналіз наведених даних дозволяє стверджувати, що міграційні процеси зачіпають фундаментальні основи державного ладу. Дані таблиці демонструють, що негативна міграційна динаміка створює кумулятивний ефект, де економічні втрати підсилюються демографічним занепадом та соціальною дезінтеграцією. Особливу увагу привертає зв'язок між фіскальною стабільністю та демографічним відтворенням:

¹ Gamlen A. (2019). Human Geopolitics: States, Emigrants, and the Rise of Diaspora Institutions. Oxford: Oxford University Press. 352 p. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198833499.001.0001>

² Betts A., Collier P. (2021). Refuge: Transforming a Broken Refugee System. *International Relations*. Vol. 18(69). pp. 123–125. URL: <https://www.jstor.org/stable/27007623>

зменшення кількості платників податків у поєднанні зі збільшенням частки осіб похилого віку формує ситуацію, за якої держава втрачає фінансову здатність забезпечувати безпековий сектор.

Конкретним прикладом негативного впливу на стійкість є ситуація в країнах Балтії на початку 2010-х років, коли масова еміграція до Західної Європи призвела до значного скорочення трудового потенціалу, що змусило уряди радикально переглядати публічну політику в бік стимулювання повернення громадян¹. З іншого боку, Польща продемонструвала модель адаптивної стійкості, зумівши за рахунок залучення мігрантів із сусідніх країн компенсувати власний відтік кадрів та підтримати темпи економічного розвитку².

Загалом, проведений аналіз підтверджує, що міграційна динаміка не є автономним процесом, а виступає дзеркалом ефективності публічного управління. Рівень державної стійкості знаходиться у прямій залежності від здатності владних структур трансформувати міграційні виклики у можливості. Публічна політика, що ігнорує демографічний вимір безпеки, приречена на стратегічну поразку, оскільки будь-яка інституційна міцність невілюється за умови втрати головного суб'єкта безпеки — людини³. Розбудова стійкої держави неможлива без впровадження інтелектуальних інструментів регулювання міграції, спрямованих на збереження та примноження людського капіталу як основного гаранта національної витривалості⁴.

Логічним продовженням аналізу взаємозв'язку між міграцією та стійкістю держави є перехід до практичного інструментарію, за допомогою якого публічна влада може коригувати зазначені процеси. Розуміння міграції як керованої системи дозволяє виокремити конкретні

¹ Якименко Ю. (ред.) (2023). Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерства. Київ: Центр Разумкова. 265 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>

² Czaika M., Reinprecht C. (2022). Migration Drivers: Why Do People Migrate? *Introduction to Migration Studies*. Ed. P. Scholten. Cham: Springer. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-92377-8_3

³ Грицишена З. О. (2025). Державна політика забезпечення демографічної безпеки: характеристика основних понять. *Економіка, управління та адміністрування*. № 1(111). С. 156–164. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-156-164](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-156-164)

⁴ Поступна О. В., Семілетов О. С. (2025). Електронне урядування на базі штучного інтелекту. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. № 2(23). С. 24–38. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2025-2-4>

важелі впливу, що здатні трансформувати стихійні потоки переміщення населення у прогнозований ресурс національного розвитку¹.

Ідентифікація найбільш дієвих механізмів державного впливу на переміщення населення є надзвичайно важливою для стабільності держави. Ефективність публічної політики у сфері міграції залежить від комплексності та системності застосовуваних засобів. Сучасна наука класифікує механізми державного впливу на прямі (адміністративно-правові) та опосередковані (економічні та соціокультурні), де кожен сегмент виконує специфічну роль у стабілізації демографічної ситуації². Зокрема, правові механізми становлять фундамент державного регулювання, оскільки визначають межі дозволеної поведінки суб'єктів міграції. До них належать візова політика, квотування робочої сили, спрощення процедур отримання громадянства. Наприклад, досвід Канади з її бальною системою (*Express Entry*) демонструє успішну реалізацію селективного підходу для зміцнення інтелектуального фонду³.

Економічні механізми спрямовані на створення фінансових стимулів. Зокрема, урядова програма Грузії «*Be the Next*» забезпечила приплив інвестицій через пільгове оподаткування для цифрових кочівників.

Особливої уваги в контексті подолання екстремальних демографічних загроз заслуговує сучасний досвід України. В умовах повномасштабної агресії публічна політика держави трансформувалася з суто регулятивної у безпеково-стимулюючу⁴. Україна застосовує унікальне поєднання цифрових та економічних інструментів для збереження людського капіталу, зокрема:

¹ Gamlen A. (2019). *Human Geopolitics: States, Emigrants, and the Rise of Diaspora Institutions*. Oxford: Oxford University Press. 352 p. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198833499.001.0001>

² Сокол О. Р. (2025). Національна безпека України в умовах її політичної трансформації крізь призму адміністративно-правових засад. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. № 3. С. 86–94. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-3-10>

³ McAuliffe M., Abel G., Oucho L., Sawyer A. (2024). Growing migration inequality: What do the global data actually show? *World Migration Report 2024*. Eds.: M. McAuliffe, L. Oucho. Geneva: IOM. URL: https://worldmigrationreport.iom.int/sites/g/files/tmzbd11691/files/2024-01/wmr-2024_ch4_en_final-1.pdf

⁴ Сімахова А. О., Церковний І. О. (2022). Міграційні процеси в Україні в умовах війни: соціальний аспект. *Економіка, управління та адміністрування*. № 4(102). С. 61–64. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-61-64](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-61-64)

- застосунок «Дія» — запровадження статусів внутрішньо переміщених осіб (далі — ВПО) та сервісів для біженців дозволило державі підтримувати безперервний зв'язок із громадянами, забезпечуючи цифрову ідентифікацію та доступ до державних послуг незалежно від місця перебування, що є превентивним заходом проти повної асиміляції за кордоном¹;
- програма «єОселя» та гранти «Власна справа» — ці фінансово-економічні механізми спрямовані на закріплення економічно активного населення всередині країни та створення передумов для повернення мігрантів через доступне іпотечне кредитування та безповоротну допомогу для малого бізнесу².

Механізми державного впливу на міграцію представлено у систематизованому вигляді у табл. 2.

Таблиця 2.

Порівняльна характеристика механізмів державного впливу на міграцію

Категорія механізмів	Основні інструменти	Практична спрямованість	Очікуваний безпековий ефект
Нормативно-адміністративні	Рeadмісія, квотування, цифровізація обліку (наприклад, «Дія»)	Легалізація та контроль потоків	Зниження рівня тіншової міграції
Фінансово-економічні	Репатріаційні виплати, пільгові кредити (наприклад «єОселя»), гранти	Стимулювання повернення капіталу та людей	Зміцнення фінансової бази держави
Інституційно-організаційні	Агенції з питань діаспори, хаби адаптації, Світовий Конгрес Українців	Підтримка зв'язків із співвітчизниками	Попередження втрати зв'язку з батьківщиною
Інформаційно-комунікативні	Промоція бренду країни, кампанії з повернення	Формування привабливого іміджу	Зростання лояльності та бажання повернення

Аналіз, наведених у таблиці даних, вказує на те, що найбільший потенціал для подолання демографічних загроз мають фінансово-економічні та інституційні інструменти. Важливим аспектом є інте-

¹ Поступна О. В., Семілетов О. С. (2025). Електронне урядування на базі штучного інтелекту. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. № 2(23). С. 24–38. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2025-2-4>

² Мульська О. П. (2024). Інструментарій посилення міграційної безпеки в проєкції соціально-економічного відновлення України. *Регіональна економіка*. № 4. С. 79–88. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-8>

грація інформаційних механізмів, які працюють на випередження. Прикладом успішного поєднання цих механізмів є досвід Ірландії зі стратегією «Back to Ireland».

Загалом, наведені дані дозволяють зробити висновок, що для України стратегічним викликом є синергія безпекових гарантій та економічних стимулів. Вибір конкретних інструментів має базуватися на глибокому аналізі структури міграційних потоків. Лише поєднання правових гарантій, цифрових сервісів та соціокультурної підтримки здатне забезпечити ефективне регулювання переміщень населення, гарантуючи при цьому непохитність національної безпеки та стабільний розвиток людського потенціалу в поствоєнний період.

Зважаючи на викладений вище матеріал, доцільним є далі зосередитися на розробці прикладних рекомендацій, що дозволять трансформувати теоретичні засади міграційної політики у площину практичної реалізації через інструментарій стратегічного планування.

Розбудова ефективної системи стратегічного планування у сфері міграційного реагування потребує відходу від реактивного управління (реагування на кризи) до превентивної моделі, заснованої на предиктивному аналізі та багатоваріантному прогнозуванні¹. Удосконалення цього процесу передбачає інтеграцію демографічних пріоритетів у всі рівні державного планування — від загальнонаціональних стратегій до програм розвитку територіальних громад².

Особливого значення для України в умовах воєнного стану та підготовки до післявоєнного відновлення набуває перегляд цільових орієнтирів міграційної стратегії. Замість традиційного адміністрування потоків, планування має фокусуватися на створенні «точок тяжіння» для людського капіталу³. Прикладом такої трансформації є розробка

¹ Литвинчук А. О., Мельник С. В., Терещенко Г. М. (2025). Аналіз стану міграційних процесів в Україні: аналітична записка. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 64 с. URL: https://horizon.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/AZ_Analiz_stanu_migracproc_in_Ukraine_2025_FIN.pdf

² Грицишена З. О. (2025). Державна політика забезпечення демографічної безпеки: характеристика основних понять. *Економіка, управління та адміністрування*. № 1(111). С. 156–164. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-156-164](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-156-164)

³ Іванова Т. В., Кожина А. В. (2025). Механізми міграційної політики України в умовах викликів і загроз. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Т. 36(75), № 4. С. 22–28. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2025.4/05>

Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 р., яка визначає подолання відтоку населення та стимулювання репатріації не лише як гуманітарне, а як фундаментальне безпекове завдання.

Для деталізації векторів удосконалення стратегічного планування запропоновано систематизацію заходів (табл. 3).

Таблиця 3.

**Пріоритетні напрями вдосконалення стратегічного планування
міграційної політики**

Напрями оптимізації	Зміст рекомендацій	Приклади впровадження
Аналітичне забезпечення	Впровадження системи Big Data для моніторингу реального стану міграції	Використання даних мобільних операторів та реєстрів (досвід України в оцінці кількості ВПО)
Інституційна координація	Створення єдиного координаційного центру між Міністерством закордонних справ України, Міністерством внутрішніх справ України та Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України	Модель «Inter-agency task force» (Міжвідомча цільова група з питань управління міграцією), що використовується в країнах ЄС для управління біженцями
Проектний підхід	Перехід від загальних декларацій до конкретних програм із чіткими ключовими показниками ефективності (Key Performance Indicators, KPI)	Програма «еОселя» як інструмент закріплення кадрів через іпотечні механізми
Діаспоральна взаємодія	Розробка механізмів дистанційного залучення інтелектуального капіталу	Естонська модель «E-Residency» або українська ініціатива «uResidency» для іноземців та діаспори

Наведені дані свідчать, що стратегічне планування має виходити за межі суто міграційного відомства, набуваючи ознак міжгалузевого підходу. Узагальнення представлених напрямів дозволяє констатувати, що найбільш дієвим інструментом є поєднання цифрового обліку (аналітичне забезпечення) з реальними економічними стимулами (проектний підхід). Зокрема, для України надзвичайно вагомим є розвиток інституційної координації, оскільки розпорошеність функцій між різними міністерствами знижує загальну результативність державної політики.

Підсумовуючи викладені положення, варто наголосити, що вдосконалення стратегічного планування є не лише питаннями методики, а формою вираження державної політичної волі до збереження нації. Створення гнучких стратегій, які враховують сценарії повернення біженців та інтеграцію ветеранів у цивільний ринок праці, стає запорукою стійкості національної безпеки.

Впровадження запропонованих рекомендацій дозволяє сформувати цілісну модель управління міграційними процесами, де стратегічне бачення безпосередньо корелюється з оперативними можливостями держави, що створює підґрунтя для наступного етапі аналізу — оцінки ризиків та бар'єрів на шляху до реалізації окреслених пріоритетів.

IV. ВИСНОВКИ

Проведене дослідження публічної політики регулювання міграційних процесів у контексті подолання демографічних загроз національній безпеці дозволяє сформулювати низку концептуальних висновків та пропозицій.

По-перше, встановлено, що сучасна міграційна політика є складним багатоаспектним інструментом, ефективність якого визначається не стільки жорсткістю адміністративних обмежень, скільки здатністю держави створювати систему комплексних стимулів. Узагальнення теоретичних засад дозволило класифікувати механізми державного впливу на міграцію за чотирма ключовими напрямками: нормативно-адміністративним, фінансово-економічним, інституційно-організаційним та інформаційно-комунікативним. Доведено, що лише синергія цих компонентів здатна забезпечити сталий демографічний розвиток та нейтралізувати загрози, пов'язані з депопуляцією та відтоком інтелектуального капіталу.

По-друге, аналіз міжнародного досвіду, зокрема Канади, Ірландії, Грузії, засвідчив, що успішні держави розглядають міграцію не як пасивний процес, а як активний ресурс стратегічного розвитку. Використання селективних правових механізмів та агресивних економічних стимулів дозволяє країнам-лідерам перетворювати міграційні потоки на драйвери інноваційного зростання. Важливим уроком для України є досвід побудови інклюзивних відносин із діаспорою, де закордонні співвітчизники розглядаються як активні суб'єкти національної безпеки та амбасадори державних інтересів.

По-третє, особливого значення набуває унікальний досвід України в умовах воєнного стану. Дослідження продемонструвало, що цифровізація публічних послуг через застосунок «Дія» та впровадження спеціалізованих фінансових програм, таких як «eОселя» та грантова підтримка малого бізнесу, стали фундаментом для збереження зв'язку з вимушеними мігрантами. Державна політика в цій сфері еволюціонує від формального обліку до активної підтримки життєстійкості нації, де кожен цифровий сервіс та економічний грант виконує роль «якоря», що запобігає остаточній асиміляції українців у країнах перебування.

По-четверте, обґрунтовано, що ключовим напрямом удосконалення управління міграційними процесами є модернізація стратегічного планування. Перехід до моделі управління на основі даних (*Data-driven decision making*) та впровадження чітких показників ефективності (*KPI*) є необхідною умовою трансформації міграційної політики. Рекомендовано зосередити зусилля на міжвідомчій координації та створенні цілісних екосистем для репатріації, які включали б не лише житлові та робочі гарантії, а й механізми психологічної та соціокультурної адаптації ветеранів і цивільних осіб.

Узагальнюючи викладене, варто наголосити, що публічна політика у сфері міграції має стати органічною частиною загальної стратегії національної безпеки. Для України це означає необхідність розробки гнучких сценаріїв післявоєнного відновлення, де людина, її безпека та можливості для самореалізації визнаються найвищою публічною цінністю. Вирішення демографічної кризи потребує не лише фінансових вливань, а й формування нової управлінської культури, здатної інтегрувати інноваційні технології штучного інтелекту, великих даних та міжсекторальної взаємодії для досягнення стратегічного виживання нації.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі вбачаються у деталізації правових режимів стимулювання повернення висококваліфікованих фахівців («цифрових кочівників»), а також у розробці моделей прогнозування міграційних намірів населення в умовах тривалої безпекової невизначеності. Системна реалізація запропонованих рекомендацій дозволить сформувати дієвий механізм захисту людського потенціалу, що є безальтернативною умовою європейської інтеграції та стабільного розвитку української держави.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Грицишена З. О. (2025). Державна політика забезпечення демографічної безпеки: характеристика основних понять. *Економіка, управління та адміністрування*. № 1(111). С. 156–164. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-156-164](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-156-164)
2. Іванова Т. В., Кожина А. В. (2025). Механізми міграційної політики України в умовах викликів і загроз. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Т. 36(75), № 4. С. 22–28. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2025.4/05>
3. Кобець Ю., Мадрига Т. (2023). Державна міграційна політика України в умовах повномасштабного вторгнення. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. Вип. 48. С. 252–259. URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.48.31>
4. Литвинчук А. О., Мельник С. В., Терещенко Г. М. (2025). Аналіз стану міграційних процесів в Україні: аналітична записка. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 64 с. URL: https://horizon.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/AZ_Analiz_stanu_migracproc_in_Ukraine_2025_FIN.pdf
5. Малиновська О. (2025). Міграція як виклик, джерело та інструмент індивідуальної та суспільної стійкості. *Демографія та соціальна економіка*. Т. 62, № 4. С. 79–96. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2025.04.079>
6. Мульська О. П. (2024). Інструментарій посилення міграційної безпеки в проєкції соціально-економічного відновлення України. *Регіональна економіка*. № 4. С. 79–88. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-8>
7. Неговська Ю. М., Белень М. В., Грицишена З. О. (2025). Міграційні процеси в Україні: виклики, економічні наслідки та шляхи реагування. *Актуальні проблеми економіки*. № 3(285). С. 296–305. URL: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-285-296-305>
8. Поступна О. В., Семілетов О. С. (2025). Електронне урядування на базі штучного інтелекту. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. Вип. 2(23). С. 24–38. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2025-2-4>
9. Поступна О. В. (2025). Від «Е-Урядування» до «І-Урядування»: дорожня карта впровадження інноваційних технологій III в публічне управління. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. Вип. 34. С. 41–51. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb342025347114>
10. Ромців О. І. (2025). Забезпечення національної безпеки України в умовах геополітичних викликів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 1(4). С. 237–242. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.1.39>
11. Сімахова А. О., Церковний І. О. (2022). Міграційні процеси в Україні в умовах війни: соціальний аспект. *Економіка, управління та адміністрування*. № 4(102). С. 61–64. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-61-64](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-61-64)
12. Сокол О. Р. (2025). Національна безпека України в умовах її політичної трансформації крізь призму адміністративно-правових засад. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Вип. 3. С. 86–94. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-3-10>
13. Червінська Л., Каліна І., Червінська Т. та ін. (2024). Вимушена міграція в умовах війни: виклики, фінансово-економічні ризики, напрями розв'язання проблем. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Т. 2, № 55. С. 531–545. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4331>
14. Якименко Ю. (ред.) (2023). Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерства. Київ: Центр

- Разумкова. 265 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>
15. Betts A., Collier P. (2021). Refuge: Transforming a Broken Refugee System. *International Relations*. Vol. 18(69). pp. 123–125. URL: <https://www.jstor.org/stable/27007623>
 16. Czaika M., Reinprecht C. (2022). Migration Drivers: Why Do People Migrate? *Introduction to Migration Studies*. Ed. P. Scholten. Cham: Springer. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-92377-8_3
 17. Gamlen A. (2019). Human Geopolitics: States, Emigrants, and the Rise of Diaspora Institutions. Oxford: Oxford University Press. 352 p. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198833499.001.0001>
 18. Hollifield J. F. (2021). The Emerging Migration State. *International Migration Review*. Vol. 38(3). pp. 885–912. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00223.x>
 19. McAuliffe M., Abel G., Oucho L., Sawyer A. (2024). Growing migration inequality: What do the global data actually show? *World Migration Report 2024*. Eds.: M. McAuliffe, L. Oucho. Geneva: IOM. URL: https://worldmigrationreport.iom.int/sites/g/files/tmzbd11691/files/2024-01/wmr-2024_ch4_en_final-1.pdf

REFERENCES

1. Betts A., Collier P. (2021). Refuge: Transforming a Broken Refugee System. *International Relations*. Vol. 18(69). pp. 123–125. URL: <https://www.jstor.org/stable/27007623>
2. Chervinska L., Kalina I., Chervinska T. et al. (2024). Vymushena mihratsiya v umovakh vyiny: vyklyky, finansovo-ekonomichni ryzyky, napryamy rozvyazannya problem [Forced migration in wartime: challenges, financial and economic risks, directions for solving problems]. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. Vol. 2(55). pp. 531–545. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4331> [in Ukrainian].
3. Czaika M., Reinprecht C. (2022). Migration Drivers: Why Do People Migrate? *Introduction to Migration Studies*. Ed. P. Scholten. Cham: Springer. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-92377-8_3
4. Gamlen A. (2019). Human Geopolitics: States, Emigrants, and the Rise of Diaspora Institutions. Oxford: Oxford University Press. 352 p. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198833499.001.0001>
5. Hollifield J. F. (2021). The Emerging Migration State. *International Migration Review*. Vol. 38(3). pp. 885–912. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00223.x>
6. Hrytsyshena Z. O. (2025). Derzhavna polityka zabezpechennya demohrafichnoyi bezpeky: kharakterystyka osnovnykh ponyat [State policy of ensuring demographic security: a description of the main concepts]. *Economics, management and administration*. No. 1(111). pp. 156–164. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-156-164](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-156-164) [in Ukrainian].
7. Ivanova T. V., Kozhina A. V. (2025). Mekhanizmy mihratsiynoyi polityky Ukrainy v umovakh vyklykiv i zahroz [Mechanisms of Ukraine's migration policy in the face of challenges and threats]. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Tavria National University. Series: Public Management and Administration*. Vol. 36(75), No. 4. pp. 22–28. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2025.4/05> [in Ukrainian].
8. Kobets Y., Madryga T. (2023). Derzhavna mihratsiyna polityka Ukrainy v umovakh povnomasshtabnoho vtorhnennya [State Migration Policy of Ukraine in Conditions of Full-Scale Invasion]. *Bulletin of Lviv University. Series of Philosophical and Political Studies*. Vol. 48. pp. 252–259. URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.48.31> [in Ukrainian].
9. Lytvynchuk A. O., Melnyk S. V., Tereshchenko G. M. (2025). Analiz stanu mihratsiynykh protsesiv v Ukraini [Analysis of the state of migration processes in Ukraine]: analytical note.

- Kyiv: Institute of Educational Analytics. 64 p. URL: https://horizon.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/AZ_Analiz_stanu_migracproc_in_Ukraine_2025_FIN.pdf [in Ukrainian].
10. Malynovska O. (2025). Mihratsiia yak vyklyk, dzherelo ta instrument indyvidualnoi ta sus-pilnoi stiikosti [Migration as a Challenge, Source, and Instrument of Individual and Societal Resilience]. *Demography and Social Economy*. Vol. 62(4). pp. 79–96. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2025.04.079> [in Ukrainian].
 11. McAuliffe M., Abel G., Oucho L., Sawyer A. (2024). Growing migration inequality: What do the global data actually show? *World Migration Report 2024*. Eds.: M. McAuliffe, L. Oucho. Geneva: IOM. URL: https://worldmigrationreport.iom.int/sites/g/files/tmzbd1691/files/2024-01/wmr-2024_ch4_en_final-1.pdf
 12. Mulska O. P. (2024). Instrumentariy posylennya mihratsiynoyi bezpeky v proyektsiyi sotsial'no-ekonomichnoho vidnovlennya Ukrayiny [Tools for strengthening migration security in the projection of socio-economic recovery of Ukraine]. *Regional Economy*. No. 4. pp. 79–88. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-8> [in Ukrainian].
 13. Negovska Yu. M., Belen M. V., Hrytsyshena Z. O. (2025). Mihratsiyni protsesy v Ukrayini: vyklyky, ekonomichni naslidky ta shlyakhy reahuvannya [Migration processes in Ukraine: challenges, economic consequences and ways of response]. *Actual Problems of Economics*. No. 3(285). pp. 296–305. URL: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-285-296-305> [in Ukrainian].
 14. Postupna O. V., Semiletov O. S. (2025). Elektronne uryaduvannya na bazi shtuchnoho intelektu [Electronic governance based on artificial intelligence]. *Bulletin of National University of Civil Defense of Ukraine. Series: State Administration*. Vol. 2(23). pp. 24–38. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2025-2-4> [in Ukrainian].
 15. Postupna O. V. (2025). Vid «E-Uryaduvannya» do «I-Uryaduvannya»: dorozhnya karta vprovadzhennya innovatsiynykh tekhnolohiy ShI v publichne upravlinnya [From “E-Governance” to “I-Governance”: a roadmap for the implementation of innovative AI technologies in public administration]. *Theoretical and applied issues of state building*. Vol. 34. pp. 41–51. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb342025347114> [in Ukrainian].
 16. Romtsiv O. I. (2025). Zabezpechennya natsional'noyi bezpeky Ukrayiny v umovakh heopolitychnykh vyklykiv [Ensuring the national security of Ukraine in the context of geopolitical challenges]. *Analytical and comparative law*. No. 1(4). pp. 237–242. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.1.39> [in Ukrainian].
 17. Simakhova A. O., Tserkovny I. O. (2022). Mihratsiyni protsesy v Ukrayini v umovakh viyny: sotsialnyi aspekt [Migration processes in Ukraine in conditions of war: social aspect]. *Economics, management and administration*. No. 4(102). pp. 61–64. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-61-64](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-61-64) [in Ukrainian].
 18. Sokol O. R. (2025). Natsionalna bezpeka Ukrayiny v umovakh yiyyi politychnoyi transformatsiyi kriz pryзму administratyvno-pravovykh zasad [National Security of Ukraine in the Conditions of Its Political Transformation through the Prism of Administrative and Legal Principles]. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal Series*. No. 3. pp. 86–94. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-3-10> [in Ukrainian].
 19. Yakymenko Y. (ed.) (2023). Vplyv mihratsiynykh protsesiv na perebih povoyennoho vidnovlennya Ukrayiny, mihratsiynu polityku ES ta krayin skhidnoho partnerstva [The impact of migration processes on the course of post-war reconstruction of Ukraine, migration policy of the EU and Eastern Partnership countries]. Kyiv: Razumkov Center. 265 p. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf> [in Ukrainian].